

Caurspīdīgums kļūs lielāks. Plāno publiskot uzņēmumu un dažādu organizāciju faktiskos īpašniekus **7. lpp.**

Caurspīdīgums klūs lielāks

Plāno publiskot uzņēmumu un dažādu organizāciju faktiskos īpašniekus

Imants Viksne*

TERMINS «patiesais labuma guvējs» ir diezgan neveiksmīgs, jo ne jau katru uzņēmējdarbību un jebkāda cita veida organizēta darbošanās nes auglus. Eiropas Savienības (ES) likumdevēja domu precīzāk izteiktu jēdziens «faktiskais īpašnieks». Jau drīzumā ikvienam uzņēmumam, zemnieku saimniecībai, biedrībai un pat reliģiskai organizācijai Uzņēmumu reģistrā (UR) jāatklāj, kā labā darbojas, – konkrētas fiziskās personas vārds.

Atklāt patieso labuma guvēju prasa ES direktīva 2015/849 «Par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai». Direktīvas galvenais mērķis ir totāla jebkādas darbības caurspīdība. Galvenais nacionālais normatīvais akts, kurā direktīvas normas iestrādātas, ir Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums. Taču salīdzinājumā ar Briseles pašreizējām prasībām Latvija pat varētu būt pārcentusies, jo ne tikai prasa informāciju par faktiskajiem īpašniekiem nodot valsts rīcībā, bet arī to publiskos vispārējā lietošanai, lai katrs zina, ar ko viņam darīšana. Tiek plānots, ka no 1. aprīļa šai informācijai jābūt pieejamai tiešsaistē.

Mazināt riskus

Tātad gaidāms, ka jau šopavas ar ikvienu varēs uzināt, kas stāv aiz oforiem, juridiskiem nosaukumiem, akciju sabiedrībām un kā labā darbojas dzīvokļu kooperatīvi un baznīca. Protams, ne katrā gadījumā iespējams identificēt patieso labuma guvēju. Cita lieta, ka patiesā labuma guvēja meklēšanas rezultāts jāiegrāmato visos gadījumos, un pat tad, ja tas iepriekš jau bijis izdarīts, informācija jāatjauno. Eiropas Parlamenta (EP) deputāts Krišjānis Kariņš vērtē, ka šī ir visai birokrātiska pieeja, kas neatbilst direktīvas garam: «Direktīvas mērķis ir dabūt kriminalitāti ārā no ES finanšu sistēmas. Aprēķināt dzīvītam vienam procentam negodīgo iedzīvotāju.» Tomēr, lai blēzus atsīnātu, pienākumi tiek uzkrāti atlikušajiem 99% – godīgajiem.

Ar novelošanos ieviešot direktīvas prasības, Latvija, visticamākais, pilnībā atbildīs arī direktīvas jaunajai versijai, par kuru balsošana EP sagaidāma aprīlī. Galvenās izmaiņas – faktisko īpašnieku reģistru publiskums, kas līdz šim nebija obligāta prasība. Tapat direktīva attieksies arī uz Lielbritāniju un Malta populāriem tasiem. Ja kāds no tiem saņem naudu – jāatklāj vārds.

▲ **REĢISTRS** «noziedzniekiem sarežģīs dzīvi. Būs jādomā – uzrādīt patieso labuma guvēju vai tomēr sākt krāpties. Un, ja krāpjas, tad var arī iekrist. Tādi gadījumi jau ir bijuši», norāda Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta priekšnieks Viesturs Burkāns.

FOTO - KRISTAPS KALNS, DIENAS MEDIJAS

Nevarēs slēpt

Pienākums iesniegt informāciju par patieso labuma guvēju ir

- Pilnsabiedrībām
- Komandītsabiedrībām
- Sabiedrībām ar ierobežotu atbildību
- Akciju sabiedrībām
- Eiropas komercsabiedrībām
- Biedrībām un biedrību apvienībām
- Nodibinājumiem
- Arodbiedrībām, arodbiedrību apvienībām un arodbiedrību patsīstāvīgajām vienībām
- Individuālajiem (ģimenes) uzņēmumiem
- Zemnieku saimniecībām
- Zvejnieku saimniecībām
- Kooperatīvajām sabiedrībām
- Eiropas kooperatīvajām sabiedrībām
- Politiskām partijām un politisko partiju apvienībām
- Reliģiskām organizācijām un to iestādēm
- Eiropas ekonomisko interešu grupām

Avots: Uzņēmumu reģistrs

Jāatklāj arī, ja grib virtuālo valūtu bankā apmainīt pret īstu naudu, un vēl tiks ieviests banku kontu turētāju reģistrs, lai, piemēram, Latvijā piekrtam blēdīm tiktu arestēti konti arī Beļģijā un otrādi. Atšķirībā no faktisko īpašnieku reģistra šis nebūs publisks, bet tikai tiesībsargājošām iestādēm pieejams reģistrs.

Svarīgs ir mērķis

Apkarojot finanšu noziedzniekus, likumdevēji pietuvosies tai robežai, kad var tikt aizskartas personu tiesības uz privāto datu konfidencialitāti. Kā norāda Eva Berlausa no advokātu biroja So-

rainen: «Informācija jānoskaidro, ja tam ir legītimais mērķis. Te ir jautājums, vai tiešām jebkuram un visai sabiedrībai ir legītimais mērķis noskaidrot patieso labuma guvēju.» No Finanšu ministrijas skaidrojuma nekas tāds neizriet: «Šīs informācijas apkopošanas mērķis ir palielināt pārdzīvību – lai katrai juridiskai personai tiktu identificētas konkrētas fiziskās personas, kas atrodas «aiz» konkrētā uzņēmumā. Šādas informācijas pieejamība ir būtiska, lai palīdzētu apkopot nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, izvairīšanos no nodokļu maksāša-

nas no terorisma finansēšanas. Šo informāciju tālāk var izmantot gan Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma subjekti (piemēram, kredītiestādes), kam ir pienākums identificēt savus klientus un noskaidrot patieso labuma guvējus saviem klientiem, gan valsts institūcijas cīņā ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju.» E. Berlausa pieļauj, ka attiecībā uz jaunajām prasībām iespējams vēl daudz strīdītu.

Plašs loks

Katra ES dalībvalsts pati nosaka to personu loku, uz ko tiek attiecinātas direktīvas prasības, un Latvijas gadījumā tas ir plašs. To *Anālītiskās žurnālistikas darbnīcai 6K* skaidro UR Juridiskās nodaļas vadītāja vietniece Laima Letiņa. Tie ir visu veidu uzņēmumi, nodibinājumi, apvienības, kooperatīvi, kā arī politiskās partijas un pat biedrības. Par biedrībām ir samulsums, taču, lai atmazgātu naudu, nav obligāti jānodarbojas ar saimniecisko darbību. Arī biedrībai var piederēt nekustamie īpašumi un greznas mašīnas, kas pirktas par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem.

Patieso labuma guvēju jeb faktisko īpašnieku reģistrā jāparādās vienai vai vairākām fiziskām personām, kas tad ir patiesās labuma guvējas no-

minēto juridisko personu darbības, ja vien tās vispār ir iespējams noteikt. Būtiski saprast, ka šim faktiskajam īpašniekam nav obligāti jābūt valdē vai padomē un nav pat obligāti jāparādās akcionāru sarakstos. Taču faktiskais īpašnieks ir tas cilvēks, kurš reāli kontrolē juridiskās personas darbību kaut vai uz mutiskas vienošanās pamata. Juridiskās personas pienākums ir noskaidrot un pierādīt savu faktisko īpašnieku vai vismaz vērst uzmanību uz faktu, ka tas nav iespējams. Biedrību un politisko partiju gadījumā kā patieso labuma guvēji tiek reģistrēti vadības institūcijas locekļi. Arī reliģiskām organizācijām jāuzrāda savi labuma guvēji, tām vienīgi nav jāmaksā nodeva par ieraksta izdarīšanu, bet uz katolu baznīcu šī likuma prasība vispār neattiecas, jo katolu baznīcas galvenais *krēsls* – Vatikāns – ir valsts, nevis organizācija. Citām juridiskām personām gan jāmaksā. Biedrībām mazāk – 5,69 eiro, saimnieciskās darbības veicējiem vairāk – 18 eiro. Ja dokumentus grības iesniegt klātienē, jāpiemaksā vēl četri eiro. (UR šādi cenšas pierādīt publiku pie dokumentu elektroniskas iesniegšanas.)

Uzņēmumu reģistrā jānosniedz ne tikai tās personas dati, kas reāli kontrolē juridisko personu, – vārds, per-

sonas kods, valstspiederība un mitnes zeme, veids, kā tiek īstenota kontrole –, bet jāuzrāda arī personas, ar kuru starpniecību šī kontrole tiek īstenota.

Lai nenoslēptu

Viena no iestādēm, kas lieto un lieto patieso labuma guvēju reģistru, ir Viestura Burkāna vadītais Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests. Reģistrs «noziedzniekiem sarežģīs dzīvi. Būs jādomā – uzrādīt patieso labuma guvēju vai tomēr sākt krāpties. Un, ja krāpjas, tad var arī iekrist. Tādi gadījumi jau ir bijuši», uzsver V. Burkāns. Atskaitē par dienesta darbu 2017. gadā minēts, ka, izsekojot noziedzīgi iegūtu līdzekļu kustību, izdevies atrast un iesaldēt 45,66 miljonus eiro. Taču arvien aktuālāka kļūstot šāda tendence: «Lai slēptu [noziedzīgi iegūtu līdzekļu] legalizācijas pēdas un līdz ar to izvairītos no atbildības, legalizācijas kopējie darbinā un līdzekļu apjomi tiek sadalīti mazākos un arvien biežāk iekļauti legālo līdzekļu masā, lai pēc iespējas vairāk mazinātu situācijas aizdomīgumu.» Šajā aspektā faktisko īpašnieku reģistrācija varos legalās telpas caurspīdību un mazinās iespēju slēpt tajā noziedzīgi iegūtu naudu. ●

***Anālītiskās žurnālistikas darbnīca 6K**